

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นไทดำ ซึ่งชาวไทดำเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเก่าแก่ที่สุดชนชาติหนึ่งในประเทศไทย และยังคงยึดถือขนบธรรมเนียม ความเชื่อไว้อย่างเข้มแข็ง รวมถึงสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นไทดำ อันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งในการศึกษาในครั้งนี้ จะเน้นถึงการค้นหาลักษณะของเรือนไทดำในอดีตที่ได้รับอิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อันได้แก่ ความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิต เทคโนโลยีการก่อสร้าง วัสดุ และสภาพแวดล้อมและบริบทที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วย 1) ลักษณะการเกิดขึ้นของสถาปัตยกรรม 2) การปรับเปลี่ยนรูปแบบ 3) พัฒนาการทางสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นไทดำนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ระเบียบวิธีวิจัยสำคัญที่ใช้ คือ การสำรวจภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลทางด้านกายภาพของเรือนไทดำที่เลือกเป็นตัวอย่างศึกษาจำนวน 8 หลัง ในตำบลหนองปรัง อำเภอนาเยีย จังหวัดเพชรบูรณ์ เกณฑ์ในการเลือกเรือนตัวอย่างศึกษาจะพิจารณาเรือนไทดำชนิดที่ได้รับอิทธิพลจากท้องถิ่นที่มีอายุเรือนตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไปที่ยังคงแสดงให้เห็นถึงคติ ความเชื่อ ภูมิปัญญาต่าง ๆ อันปรากฏอยู่ในผังพื้นเรือน และลักษณะทางกายภาพของเรือนอย่างชัดเจน รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ใช้อาคาร และผู้เชี่ยวชาญเรื่องวัฒนธรรมไทดำในท้องถิ่นเกี่ยวกับคติความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติ ทั้งที่เปลี่ยนแปลง และยังคงอยู่ อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของเรือนไทดำในปัจจุบัน

ผลของการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือน และความต่างระหว่างลักษณะทางกายภาพของเรือนไทดำสิบสองจุไทย และเรือนไทดำพื้นถิ่นในปัจจุบันที่เกิดขึ้น มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเรือนไปใน 2 ลักษณะ คือ 1) คงรูปแบบทางกายภาพตามความเชื่อเดิม ได้แก่ การปลูกเรือนขวางตะวัน การสร้างเรือนยกเสาสูง ผังไม้ปากไม้ไผ่ หรือผืนงโปรง เป็นต้น 2) เปลี่ยนลักษณะการใช้งานโดยยึดความเชื่อเดิม อันได้แก่ การขยายเรือนออกด้านข้าง การแยกครัวไฟ ทรงหลังคา ฯลฯ

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเรือนพื้นถิ่นไทดำทั้งที่คงรูปแบบทางกายภาพเดิมตามความเชื่อเดิม และเปลี่ยนลักษณะการใช้งานแต่ยังคงความเชื่อเดิมนั้นล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งสิ้น ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถสรุปเป็นคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นไทดำได้ 3 ประการ ได้แก่ 1) มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ 2) สะท้อนคติความเชื่อ และ 3) แสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สัมพันธ์กับภาวะอยู่สบาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในอนาคตรวมถึงการประยุกต์ใช้ในงานออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยต่อไป

Abstract

The objective of this study is to understand the architectural qualities and values of Tai-Dam vernacular house. Tai-Dam is one of the oldest ethnicity group in Thailand which has distinct housing identities. The study examines traditional Tai-Dam house's identities which are evolved from beliefs, culture, way of life, construction materials, and environment. The study emphasizes on 3 issues as follow: 1) the formation of an architectural form; 2) physical transformation; and 3) architectural development of Tai-Dam vernacular house from past to present.

The study covers the physical survey of 8 Tai-Dam houses in Nhong Phrong district, Kao-Yoi, Phetchaburi province. The selected houses are more than 40 years old and were influenced by local wisdom, religious, and cultural beliefs. Archival search, direct observation and in-depth interview are methods used in this study.

The comparative study between physical characteristic of Tai-Dam Sib-Song Jutai and the present Tai-Dam house found 2 distinctive trends as follows: 1) the physical form — for example, the orientation, two-storey house, ventilated-wall, etc. — remains the same pertaining to traditional beliefs; 2) the functional space — such as the extension of house, kitchen position, modern roof style, etc. — is adapted to accommodate present lifestyle while sustaining traditional beliefs.

Both trends are closely related and can be concluded into 3 architectural qualities of Tai-Dam vernacular house which are 1) concern with natural environment; 2) reflection of cultural beliefs; and 3) local wisdoms in providing the comfort condition and ventilation system of the house. The architectural qualities and values of Tai-Dam vernacular house can be taken and integrated by the architects into architectural design and their consideration.